

הרב גילעד רוזנר

הקדמה לפרשת חלה

תוכן:

המיקום של פרשת חלה- מדוע כאן?

”בבואכם אל הארץ”- מיד?

היכן ומתי מתחייבים בחלה?

סיכום

בפרשת המרגלים אנו מוצאים את מצוות הפרשת חלה תרומה.

”...בבואכם אל הארץ אשר אני מביא אתכם שמה, והיה באכלכם מלחם הארץ, תרימו תרומה לה’.

ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה, כתרומת גורן כן תרימו אותה.

מראשית עריסותיכם תתנו לה’ תרומה לדורותיכם.” (במדבר טו יח-כא)

מספר שאלות ניתן לשאול כשנפגשים עם מצווה זו.

המיקום של פרשת חלה – מדוע כאן?

מיקומה של פרשת חלה בסדר הפרשיות שבתורה, שנמצאת אחרי פרשת המרגלים וכניסתם לארץ ובסמוך לפרשת פר העלם ציבור- שבא על שגגת הציבור בהליכתו אחרי האלילים.

”וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה אשר דבר ה’ אל משה” (במדבר טו כב)

רש”י במקום כותב

’וכי תשגו וגו’ - בעבודה זרה הכתוב מדבר. או אינו אלא באחת מכל המצות, תלמוד לומר את כל המצות האלה, מצוה אחת שהיא ככל

המצות... ואיזו, זו עבודה זרה”

מרש”י רואים ששקולה ככל המצוות שעבודה זרה היא עבירה שנחשבת חמורה, שעל ידה עובר על כל המצות.

במדרש רבה ויקרא טו סימן ו

אמר רבי יוחנן למה נסמכה פרשת חלה לפרשת עבודה זרה, לומר לך שכל המקיים מצות חלה כאלו בטל עבודה זרה וכל המבטל מצות

חלה כאלו קיים עבודה זרה.

רואים מהמדרש שהסמיכות באה להראות את גודלה וכוחה של מצות הפרשת חלה שהיא גוברת ומבטלת את אחת משלוש עבירות חמורות ואפשר לומר מתפילת מוסף של שבת מהמילים "ותטענו בגבולנו" שהקשר לארץ ישראל הוא כמו נטיעה שכולל שהנטיעה נמצאת בקרקע ומעמיקה שורשיה כך בפשטות מתהדק הקשר כך לתורה על פי מה שאומרים בברכת המזון "הרחמן הוא יטע תורתו ואהבתו בליבנו" שגם כאן - בתורה רואים את הקשר שמתהדק ככול שמעמיקים שורשים.

יהושע וכלב אומרים למרגלים "זה אתנו אל תראום" ליהושע וכלב היתה קרבה לה' לפי היראת שמים, מה שלשאר המרגלים לא היה שהרי לא יראה מה' היתה להם אלא יראה ופחד מיושבי הארץ "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" יחס הקרבה לה' הוא כיחס לקרבה לארץ ישראל.

"בבואכם אל הארץ" – מיד?

"בבואכם" הכוונה מיד כשתכנסו לא כשאר ביאות שכתוב בהן "כי תבואו אל הארץ" אלא מיד לא להמתין כאשר אתם תכינו עיסה תפרישו ותרימו חלה. ומצוה זו מיוחדת "כתרומת הגורן" אך לא ממש, שהרי ליבול השדה יש את המצות של השדה כהפרשת תרומות ומעשרות וכאן נעשית בבית היכן שמעריבים את הקמח עם המים, לא בשדה ורק אחרי שקצרו, בררו מהמוץ וטחנו לקמח ולא מיד ממש בסמוך לקצירה עוד בשדה.

יש משהו בחלה שעל הלחם תקנו ברכה מיוחדת, לא כברכה שעל שאר הגידולים שעוד בשדה ברכתם בורא פרי האדמה וגם בבית ברכתם כן, כאן הברכה משתנה לה' המוציא לחם מן הארץ' קשר מיוחד לארץ.

היכן ומתי מתחייבים בחלה?

המצוה היא להפריש מן העיסה היא מחיטים שגדלו בארץ או שמצוה זו גם בעיסה שהחיטים שבה הן מחוץ לארץ ישראל. עוד יש לברר אם העיסה נתגבלה בארץ ישראל או שגם בעיסה שנתגבלה מחוצה לה יחול חיוב חלה. עוד יש לברר אם יהודי גיבל את הקמח והמים או שגם גוי שגיבל יחול חיוב חלה על עיסה זו. אפשר להוסיף, האם כשאין חיוב חלה יש עדיין איסור לאכול משום המעלה של עיסה זו- שהחיטה גדלה בארץ או שנתגבלה בארץ אך על ידי גוי. האם עיסה של גוי חייבת בחלה כשהוא בארץ או כשהוא משמש כשליח של היהודי והגוי רק מגבל את העיסה.

ביחס לחביבות ארץ ישראל אפשר להוסיף שחיוב הפרשת חלה הוא חיוב מיוחד לאישה, מצווה זו היא אחת משלוש מצוות שמיוחדות לאישה, אולי בהקשר לבנות צלופחד שמהן למדין על הקשר של האישה לארץ ישראל כהפך של המרגלים-כתיקון.

הרמב"ם בהלכות ביכורים פרק א' הלכה ו'

"...מה הן החמש שבארץ ישראל : התרומה ותרומת מעשר והחלה ושלושתן קדש"

מהרמב"ם רואים שיש קדושה בחלה וזה נותן הבנה של חשיבותה וקדושתה של העיסה, ביחס למיקום החיטים או למי שמגבל את העיסה שאדמת חוץ לארץ לא קדושה וגוי לא קדוש.

מוסיף הרמב"ם שם בפרק ה' הלכה ה'

"אין חייבין בחלה מן התורה אלא בארץ ישראל כלבד שנאמר כאכלכם מלחם הארץ"

רואים מהרמב"ם שחובת החלה היא בארץ ויש לציין שנקט בלשון 'בלבד' שיכול להיות שבהתחלה יש אפשרות להבין שגם מחוץ לארץ יש חובה וכאן בא הרמב"ם לדייק שרק בארץ ישראל יש חיוב חלה.

בהמשך לבריור יש לראות את חלות חיוב חלה כשגוי מערב את הקמח והמים.

משנה חלה פרק ג' משנה ה'

"גוי שנתן לישראל לעשות לו עיסה פטורה מן החלה, נתנה לו במתנה, עד שלא גלגל-חייב, משגלגל-פטור."

"העושה עיסה עם הגוי, אם אין בשל ישראל כשיעור חלה פטורה מן החלה"

עיסה של גוי לא חייבת בחלה ולא שייך בה שום קדושה אלא כאשר בא יהודי וגיבל שאז הוא בר חיוב ומחיל חיוב חלה על עיסה זו.

משנה קידושין פרק א' משנה ט'

"כל מצוה שהיא תלויה בארץ- אינה נוהגת אלא בארץ, ושאינה תלויה בארץ- נוהגת בין בארץ בין בחוץ לארץ..."

חילוק ברור יש במשנה זו בין מצוות התלויות בארץ לבין אלה שלא אך ממה שראינו לעיל רואים משהו מיוחד במצות חלה, מצד אחד היא אחת ממצות התלויות בארץ כתרומות ומעשרות ומצד שני היא חובת האדם כשבת ותפילין.

גמרא קידושין לז עמוד א'

"...אף על גב דאיכא למימר חובת קרקע היא..."

דש"י ד"ה "חובת הקרקע"

"שמוטלת על הקרקע או גידוליו כגון תרומות ומעשרות, חלה, לקט, שכחה..."

מרש"י יוצא שזוהי מצוה שהיא חובת הקרקע-היא מוטלת על הקרקע ועל גידוליה ולא דווקא בארץ ישראל, אלא זו מצוה של גידולי קרקע בשונה למשל ממצות מעשר בהמה שחל לצורך העניין על גידולי בהמה.

השולחן ערוך יורה דעה סימן שכב סעיף ג'

“מפרישין חלה בחוצה לארץ מדברי סופרים, כדי שלא תשתכח תורת חלה מישראל”

יש סיבה במצות חלה שחייבין ומפרישין אותה אף בחוץ לארץ כדי ליתן ציונים שכשיגיעו לארץ ידעו את המצות.

סיכום

מצות חלה סמוכה לפרשת המרגלים כדי להראות את חביבות הארץ ואת חשיבות האדם הפועל בה והיא לא כשאר מצוות התלויות הארץ, בחלה יש את הקשר לארץ- חובת הקרקע וגם את הפעולה של האדם- גלגול העיסה.

ולכן חייבו חכמים אף בחוצה לארץ לקיים את מצות הפרשת חלה מן העיסה.

כיום גם בארץ ישראל המצוה היא מדברי חכמים-על פי דעת הרמב"ם ועוד ראשונים כיוון שעדיין אין כל ישראל נמצאים על אדמתם, “בבואכם”-בביאת כולכם ולא בביאת מקצתכם.

ההבדל בין חלה בחוץ לארץ לחלה בארץ הוא שחלת הארץ עיקרו דאורייתא וחלת חוץ לארץ עיקרו מדברי סופרים ואין מפרישים חלת חוץ לארץ על עיסת חלה מהארץ.

